

ניתן לצפות בשיעורים נוספים באתר של
מכון מאיר בכתובת: www.meirtv.co.il

תוכחה נכונה...

עיון בפרשת השבוע על פי החתם סופר

1. דברים א' א'-ו

אֵלֶּה הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל, בְּעַבְרָה, הַיַּרְדֵּן: בְּמִדְבַר בְּעַרְבָה מִוֶּלְ סוּף בֵּין-פָּאֶרָן וּבֵין-תַּפְּלֵי, וּלְבָן וַחֲצֵרֶת--וְדִי זֶהָב. אַחֲרַי עָשָׂר יוֹם מִזֹּרְבָה, דֶּרֶךְ הַר-שַׁעִיר, עַד, קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה, בַּעֲשֵׁתִי-עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאַחֲרָי לְחֹדֶשׁ; דִּבֶּר מֹשֶׁה, אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּכֹל אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתוֹ, אֲלֵהֶם. אַחֲרַי הִכְתוּ, אֶת סִיזוֹן מִלֶּךְ הָאֱמֹרִי, אֲשֶׁר יוֹשֵׁב, בְּחֻשְׁבוֹן וְאֵת, עֹזַז מִלֶּךְ הַבְּשָׁן, אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בַּעֲשֵׁתְתָרָה, בְּאֲדָרְעִי. הַבְּעַלְבָר הַיַּרְדֵּן, בְּאֶרֶץ מוֹאָב, הַזֹּאִיל מִשֹּׁהַ, בְּאֶר-אֶת-הַתְּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ, בְּזֹרֵב לֵאמֹר: רַב-לָכֶם שָׁבֶת, בְּהַר הַזֶּה. וַפְּנֵו יִסְעוּ לָכֶם...

2. רש"י דברים א' א'ג

אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל. ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתתו. ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתתו.

3. חתם סופר ליקוטים דברים עמ' קנ'-קנא'

אלה הדברים. צמדש רבב [א' ב' צ'] זש"כ [משלי כ"ח כ"ג] מוכיח אדם אחרי חן ימלא ממחליק לשון. מה רב צוה להחניף למרע"ה על שהוכיח את ישראל. וחו ל"ע מ"ש רש"י [לכנ ג'] שלא הוכיחם עד סמוך למוותו ואחרי הכותו סיחון ע"ש, והוא תמוה שכל אוחן מי שנה לא הוכיח את ישראל, ואנחנו רגילים להוכיח בכל זמן ועידן, ואכשר דרי צתמ"כ. חו י"ל דהפסוקים מהופכים דה"ל להתחיל הספר ויכי צארבעים שנה וגוי אחרי הכותו וגוי דבר משה אלה הדברים אל כל ישראל. וציותר לט"ג מ"ש רש"י שכל אלו המקומות הם רמזים לחטאות ישראל צמדבר, ומפני כבודם כתבן צרמח, ולט"ג דנכתבו

עגל ומרגלים וקרח, וצמדבר וצמסה וצקצרות התאוה מקלפים הייתם את כי [ע' כ"ד], ממרים הייתם עם כי מיום דעתי אהכס [ע' כ"ד], ואיך כבודם אשר חס.

וי"ל דדרכן של לדיקים דניחא לכו כשהמוכיח מפרש דצרו ופורע להם חטאם כי יכי דלכווי לכו כפרה, כדלמריקן ס"פ הקורא עומד [מגילה כ"ה ע"ג] עגל הראשון נקרא ומתרגם, מכו דתימא יחוש לכבודן של ישראל קמ"ל ניחא לכו דתיכווי לכו כפרה, אך אנשים שאינם הגונים כל כך אי מפרש לכו חטאם ומצייש לכו איכא למיחש שיפקרו יותר, ומטעמים שכי רש"י שלא

הוכיח יעקב את בניו אלא סמוך לסלוקו שמה וייתנו וידצק צעשו. אמנם שלא להוכיח לגמרי א"א על כן מדבר עמו מן הכד צאופן שלא יחזיב ומ"מ יצן דבר לאשורו להיכן הדברים נועים ויקח מוסר. וע"כ כל מי שנה שלא היו ישראל עומדים ע"ד רצם, ולא [היחם] כוונתם הפנימיית רצויה, כדכתיב [תהילים ע"ח ל"ו] ויפתוהו צפיהם ובלשונם יקצו לו ולצם לא נכון עמו ולא נאמנו צציתו, לא היה מוכיחם ומציישם צפרהסיה שלא יפקרו יותר, ע"כ היה אומר להם מן הכד צרמח שלא לציישם.

והיינו אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, פי מה שהיה רגיל לדבר עמהם בכל זמן ועידן כל ימי עלטולם צמדבר, ולא היו כדאים להוכיחם צפרהסיה אז אמר להם צמדבר צערצה מול סוף וגוי הכל צרמח על חטאם וכדפירש"י, אמנם ויכי צארבעים שנה צעשתי עשר חודש אחרי הכותו, שאז כבר היו לדיקים עומדים על דעת רצם, כדכתיב [כ"ע ג'] ולא נתן כי להם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה וכפירש"י שם [ו']. אז צאותו הזמן היו ראויים להוכיחם צפירוש, וניחא לכו כי יכי, דתיכווי לכו כפרה, ע"כ הואיל משה צאר את התורה הזאת, לפרש להם חטא עגל ומרגלים וצמדבר וקצרות התאוה וכדומה, והיה ניחא לכו כי יכי דתיכווי לכו כפרה.

והנה ע"ז אח"ל [ערכין ע"ז ע"ג] חמה אני אם יש צדור הזה מי שידע להוכיח, כי אם הזמן והאנשים ראויים להוכיחם צפירוש ופרהסיה, והמוכיח צל ומראה להם פנים יפות ומלצים הדברים צענינים אחרים הרי הוא כחוקף, ואם הזמן גרמח שהיה לו להוכיחם צסתר וצמסחיר פנים, והוא מציישם וגורם ח"ו שיפקרו יותר, הרי חטא צמה שלא היה זכיר צרוח, ע"כ חמה אני אם יש צדור זה מי שידע להוכיח.

והנה ידוע קשם שנחטלו ישראל צעת ההיא ממה שהיו קודם לכן כ"ל, כך מרע"ה צציתו משה חורה נחעלה הרצה יותר מאשר היה קודם לכו. והטעם שנחעלה אז היינו

מפני שעכשו הוכיח צלי חופס וצלי חלקות לשון אלא צאר היעצ, ע"כ לעומת זה נחעלה המוכיח ג"כ. והיינו דקאמר המדרש זהו שאמר הכתוב מוכיח אדם אחר, ע"י המוכיח אדם הוא אחרי ממש חסר מטע מאלקים, כמ"ש צמס' חמיד [כ"ח ע"א], והיינו מרע"ה צציתו משה חורה, כי אז חן ימלא יותר ממחליק לשון, פי מאשר מלא הוא עלמו כשהיה מחליק לשון ואמר צרמח חלרות ולכן ודי זכב וק"ל.

4. תורת משה דברים עמ' ב'

כי הוא היה מוכיחן כל ימיו אך רק צרמח צעלמח שירגישו צעלמס צעניניהם, כי כן יותר נכנס צלצ צומעיו כאשר ירגיש שהוא מוכיחו צרמח מאשר יאמר לו כך עשית כך חטאת, ועוד פן יצעשו וימרוו צו

5. גמ' שבת קיט' עב'

אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושות פנים זה מזה, שנאמר-הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו'... אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר שמעון בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, שנאמר-היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה א"ר יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה ת"ח, שנאמר-ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בבניאיו עד עלות חמת ה'